

ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА У ОБРАЗОВАЊУ РОМСКЕ ДЕЦЕ НА ОСНОВУ МИШЉЕЊА РОДИТЕЉА РОМА И НЕРОМА

Невена Д. Симић¹

Сажетак. Прилог се бави образовањем као једним од кључних фактора за бољу социјалну интеграцију и побољшање услова живота ромске популације. Истраживање је фокусирано на ставове родитеља ромске и неромске деце у циљу проналажења конкретних решења за превазилажење проблема образовања ромске деце на територији општине Уб. Истраживањем је обухваћено 55 родитеља неромске деце, 50 родитеља ромске деце и троје родитеља ромске деце са сметњама у развоју. Резултати показују да је ромској деци потребна подршка у погледу образовања почев од најранијег узраста, да је важно подизати свест ромских родитеља и деце о неопходности образовања, да родитељи морају бити укључени у школска дешавања и напредовање детета. Потребно је веће ангажовање наставног кадра како би се у школском окружењу сви осећали равноправно, омогућити едукације које би их квалификовале за рад са ромском децом а наставне материјале прилагодити потребама деце. Деци из већинске заједнице неопходна су основна знања о ромској култури како би ромским вршњацима помогла да се лакше интегришу.

Кључне речи: образовање, основна школа, родитељи, ромска деца, Уб

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Постоје бројна истраживања спроведена у различитим срединама која су се бавила проблематиком образовања ромске популације. Било да је реч о земљама Западног Балкана, Централне и Источне Европе, ситуација је слична, ромска популација се сусреће са готово истоветним проблемима. Образовни статус ромске популације је на ниском нивоу због лошег социо-економског положаја, недостатка претходног предшколског образовања, недовољно

---

¹nevenasimic318@gmail.com, Основна школа „Милан Муњас“, Уб

развијених хигијенских, здравствених и радних навика, незаинтересованости породице, одсуства сарадње, недовољног познавања већинског језика на коме се изводи настава, лоших услова за учење, дискриминације, сегрегације, расизма, предрасуда, неприхваћености, раних бракова.

Када је реч о предшколском образовању, Сунчица Мацура Миловановић истиче да су препреке за приступ деце систему предшколског образовања сиромаштво, дискриминација, предрасуде, непостојање интеркултурног приступа, недовољна интерсекторска сарадња, недовољно развијена мрежа предшколских институција у близини ромских насеља (Macura-Milovanović, 2013, стр. 9).

Према истраживањима социолога Божидара Јакшића, тешки услови живота стављају школовање деце после здравља, запослења, хране, одеће и обуће, стамбеног простора на листи приоритета ромских породица (Jakšić, 2015, стр. 37). Јакшић истиче да је за ромску популацију највећи проблем запошљавање и становање, док домаћи и страни „експерти“ и представници државних органа и партија у први план стављају образовање деце јер их мање кошта место у школској клупи од отварања радних места за одрасле Ромкиње и Роме (2015: 62). Аутор сматра да је, иако постоје изузеци, опште стање такво да су ромска деца у школама „суочена са ароганцијом управе, бездушном равнодушношћу наставника, одбијањем других ученика/ученица да их прихвате као своје „другаре“. Обично седе у последњим клупама, извргнута су подсмеху и наставника и осталих ученика, а на одморима су практично изолована од учешћа у дечјим играма“ (2015: 63). Јакшић као основне препреке у образовању ромске деце види пре свега економско стање породице, ниво образовања родитеља, неразумевање шире средине за специфичности ромског живота, а посебно недовољно пажње коју школске власти и учитељи/учитељице посвећују ромској деци, као и изложеност ромске деце потцењивању, сегрегацији и дискриминацији.

Психолог Александар Бауцал и Одбор за образовање Лиге за Декаду Рома су на основу прикупљених података из ромских и неромских невладиних организација које се баве образовањем Рома дошли до сазнања да између 50% и 70% ромске деце има потешкоћа око уписа у школу због бирократских прописа, одбијања школских органа да упишу ромску децу и одвраћања родитеља од уписа деце у школу (Тмушић и остали, 2008). Мали проценат ромских ученика и ученица уписаних у редовне школе (10% до 30%) не добија исти квалитет наставе и подршку као деца из већинске популације. Наставници и наставнице игноришу њихов недолазак, скраћују наставни програм, смањују очекивања и циљеве и не укључују их у ваннаставне активности. Осим ових облика дискриминације, ромска деца (њих 70% до 90%) трпе различите манифестације расизма што последично води ка социјалном искључивању и изолацији.

Социолог Милан Недељковић наводи да је и теоријски и емпиријски доказано да су сиромашна деца већ у самом старту хендикепирана и да имају слабији школски успех услед неповољних услова социјализације, ограничених

материјалних услова, заостајања у интелектуалном развоју и у развоју језика, конфликта културе сиромашних и културе имућнијих слојева, слабијег квалитета образовања и васпитања (Недељковић, 2010, стр. 165). Деца из сиромашнијих породица немају допунску помоћ у виду приватне наставе, часова страних језика или уметничких курсева које финансирају родитељи.

Социолошкиње Јелена Видојевић и Наталија Перишић (Vidojević & Perišić, 2015, стр. 138) наводе да је образовна структура ромске популације у Србији незадовољавајућа и да у том погледу могу да се издвоје три главна проблема: Роми нису у потпуности интегрисани у образовни систем, не добијају висок квалитет образовања и често су изложени дискриминацији па чак и сегрегацији у појединим областима. Процент ромске деце обухваћене предшколским програмом је занемарљив у поређењу са децом из опште популације (3,9% у односу на 40%). Уз језичку баријеру то је један од разлога лоших постигнућа ромске деце и њиховог смештања у школе за децу са посебним потребама. Ситуацију додатно погоршавају лоши материјални услови живота и недостатак личних докумената.

Стварање и одржавање дистанце између ромске популације и образовног система у постојећој литератури се објашњава како структурним тако и културним факторима (Boost, 2018, стр. 198). Из једне перспективе неповољан положај ромске популације када је реч о образовању проистиче из лошег социоекономског положаја који подразумева екстремно сиромаштво, незапосленост, експлоатацију, живот без струје и воде. У таквим условима приоритет је преживљавање а не образовање. Из друге перспективе, лоша позиција у образовном систему резултат је дистанце између културе код куће и оне која је доминантна у образовном систему. Те разлике односе се на језичку баријеру, важност која се придаје широј породици, идентификацији, заједништву, припадању, јазу који постоји између процеса социјализације у ромским породицама и структурисане природе мејнстрим образовања.

РОМКИЊЕ И РОМИ У ОПШТИНИ УБ

На Убу постоји значајна ромска заједница која је према попису из 2011. године имала 1.118 припадница и припадника, 559 жена и 559 мушкараца. У Одлуци о доношењу Стратегије социјалне заштите општине Уб за период 2014–2018, дати су званични статистички подаци за територију Републике Србије, када је реч о ромској популацији и проблемима који се тичу образовања, од недостатка предшколског образовања, раног напуштања школе, језичке баријере, упућивања у специјалне школе, недостатка подршке од стране родитеља и наставника/наставница, маргинализације, узнемиравања, отворене или прикривене дискриминације од стране школских власти, наставница/наставника, школског особља, друге деце, неромских родитеља до формирања сегрегираних одељења. У Стратегији се наводи да такво стање у образовању одражава најраширеније ставове према Ромкињама/Ромима и ставове друштва у целини, а који се свде на непознавање и непризнавање

ромске културе и традиције као интегралног дела опште културе. Ипак, треба имати у виду да је у савременој ромологији прихваћен став да Роми нису једна хомогена етничка група већ је у питању скуп различитих група које, између осталог, говоре различитим језиком и имају различиту културу и традицију. Према последњим подацима (2019), на територији општине Уб живи укупно 3.116 припадница и припадника ромске популације, од тога 1.610 женског, а 1.506 мушког пола.

ИСТРАЖИВАЊЕ СТАВОВА О ОБРАЗОВАЊУ РОМСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ У ОПШТИНИ УБ

Основни предмет истраживања су ставови и препоруке родитеља о томе шта би требало променити у друштву како би ромска популација имала боље услове за живот и образовање. Део истраживања је посвећен родитељима ромске деце са сметњама у развоју чија ситуација захтева посебну пажњу, а они и њихова деца додатну подршку. У истраживању су учествовали родитељи ромске и неромске деце која похађају основне школе на територији општине Уб.

Циљ истраживања је да се на основу ставова и мишљења родитеља дође до конкретних решења за превазилажење проблема образовања ромске деце на територији општине Уб. У том смислу, задатак је сагледати проблем из различитих перспектива и анализирати предлоге које су дали родитељи ромске и неромске деце.

Истраживање је започето током школске 2017/2018. године у основним школама на територији општине Уб, а завршено је током школске 2018/2019. године и део је свеобухватнијег истраживања о проблемима образовања ромске деце у основним школама на територији општине Уб.

Анкетним истраживањем обухваћено је 55 родитеља неромске деце и 50 родитеља ромске деце. Од 55 родитеља неромске деце анкетирано је 12 очева и 43 мајке. Од 50 родитеља ромске деце анкетирано је 16 очева и 34 мајке. У узорак су укључени и родитељи ромске деце која похађају издвојено одељење Основне школе „Милан Муњас“ за децу са сметњама у развоју (њих троје).

Испитивање је спроведено помоћу анкетног упитника намењеног родитељима деце која похађају основне школе на територији општине Уб и родитељима ромске деце са сметњама у развоју.

Конкретно питање је гласило: Шта бисте Ви предложили да се промени у друштву како би ромска деца била задовољнија и ромска популација имала боље услове за живот и образовање?

МИШЉЕЊЕ РОДИТЕЉА РОМСКЕ ДЕЦЕ

Највећи број ромских испитаница и испитаника наводи да жели равноправан положај у друштву, сматрајући да немају једнака права и да су дискриминисани на основу националне припадности, како они тако и њихова деца. Ово су неки од одговора ромских испитаника/испитаница на постављено питање шта би требало да се промени у друштву како би ромска деца била задовољнија и ромска популација имала боље услове за живот:

- Да будемо равноправни, да нас не омаловажавају.
- Да нам дају шансу да се истакнемо у друштву и покажемо да и ми можемо колико и они.
- Желимо да будемо равноправни без обзира на боју коже.
- То да сви буду подједнаки и да се не прави разлика између Рома и нерома.

Поједини одговори сведоче о постојању предрасуда према ромској популацији у васпитно-образовним и здравственим установама:

- У вртићу су рекли лекар и васпитачи да дете има вашке, а ја сам ишла тамо, детету раширила веома бујну косу и показала, тако да су видели да дете има перут. Веома уредно држим дете и тако су ме понизили.
- Да родитељи уче своју децу да се не ругају ромској деци већ да им помажу у сваком смислу.
- Да наставници не раздвајају децу у школи.
- Да у дому здравља гледају исто на ромско и српско дете.
- Сматрам да према ромској деци треба да се понашају лепо и да се не прави разлика.

Ови одговори су забрињавајући јер указују на постојање дискриминације од стране оних који се баве васпитно-образовним радом и који треба да имају значајну улогу у борби против стереотипа, у рушењу предрасуда и подизању свести о равноправности. Исто важи и за запослене у здравству где је недопустива расна и свака друга дискриминација јер би управо они требало да служе као пример хуманости.

Следећи предлог који су у већем броју наводили анкетирани/анкетирани из ромске популације тиче се обезбеђивања запослења, како за родитеље тако и за њихову децу након школовања. Одговори родитеља ромске деце показали су недостатак великих амбиција у погледу образовања деце, иако сматрају да је оно важно. Из њихових одговора се може закључити да сумњају у могућност да ће им се улагање новца, времена и труда у образовање на крају исплатити.

- Могућност запослења детета по завршетку школе да не заврши на улици као нека ромска деца.
- Република би требала да подстакне родитеље ромске деце да се запосле јер кад родитељи раде деца се угледају на родитеље.

- У суштини доста Рома у Србији не ради, да им се нађе посао или да се повећа материјална помоћ како би имали за нормалан живот и школовање деце.

Ромске породице на територији општине Уб углавном су лошег материјалног стања, броје више чланова а најчешће само мушки члан налази послове како би издржавао породицу. У том смислу велики број предлога тиче се захтева за помоћ у циљу школовања деце.

- Друштво треба да се више потруди око помоћи за бољи живот и школовање ромске деце. Исто и школе да се труде да више помажу ромској деци.
- Да деца добијају стипендије и запошљавају се.
- Да држава и школе помажу ромској деци више око бољег живота и услова школовања. Деца би се школовала да имају бољи материјални статус и боље услове живота. Кад би имали бољи материјални статус као неромска деца имали би воље за школовање и више би се трудили јер нико не воли да буде необразован. Образовање много значи за бољи живот. Сва деца би волела да живе као остала деца који имају бољи стандард живота.
- Да се помогне родитељима финансијски јер немају услове да школују децу која хоће да се школују.

Најзад, има родитеља ромске деце који сматрају да не заслужују сви помоћ, односно да има и оних који се понашају неодговорно па додатно учвршћују постојеће предрасуде о ромској популацији.

- Предложио бих да се мало боље преиспита и обиђе свака ромска породица и види се који родитељи дају све за своју децу и кад немају и њих треба подржавати а не оне који неће да раде него само пију и срамоте друге честите Роме.
- Друштво се променило, треба да се промени свест Рома о значају образовања.

МИШЉЕЊЕ РОДИТЕЉА НЕРОМСКЕ ДЕЦЕ

Предлоге промена у друштву које би потенцијално побољшале положај ромске деце и обезбедиле ромској популацији боље услове за живот и образовање дали су и родитељи неромске деце. Осим оних које су навели родитељи из ромске популације, има и додатних који су веома значајни и показују како ова проблематика изгледа из друге перспективе. Највећи број родитеља неромске деце сматра да је пре свега потребно обезбедити бесплатно образовање за ромску децу. Знатно је мањи број Ромкиња/Рома који су ово навели сматрајући да пре свега треба да имају једнака права, потом да им се обезбеди запослење, док образовање деце не представља приоритет.

- Потребно је омогућити бесплатан боравак у вртићу, сасвим бесплатно основно и средње образовање како би се ромска деца од малих ногу научила раду, лепом понашању, хигијени и пристојном односу према старијима и друговима.
- Да деца добијају бесплатне књиге и новац који им је потребан за храну и боље услове за живот.
- Ромска популација је обично лошијег материјалног стања. Цена уџбеника и наставног прибора је прилично висока и за оне са редовним примањима. Можда би бесплатни уџбеници били подстицај за редовније похађање наставе.

Испитанице/испитаници неромске популације сматрају да би ромску популацију требало укључити у друштвено-користан рад као и у различите видове бесплатних едукација.

- Спровести акције које за циљ имају развијање свести међу ромском популацијом о значају образовања. Боље образовање значи и боље услове за живот и рад.
- Укључивање ромске популације у друштвено-користан рад на нивоу заједнице; образовање разних секција у оквиру којих би Роми учили и савладавали вештине везане за нпр. ручни рад, спортске активности и др.
- Лично нисам присталица социјалне помоћи. Сматрам да сав новац који се добија треба да се заради, па и тај од социјалне помоћи. Треба организовати можда неке врсте јавних радова и људе који желе да раде поштено платити. Сматрам да сви људи, па и ромска популација имају прилику да квалитетно организују свој живот. Познајем Роме који имају свој посао, стабилну породицу и завршили су високу школу. Мислим да друштво може да помогне доста, али највише то могу да ураде сами Роми, тако што ће својим понашањем доказати да су вредни прилике.
- Организовање радионица са различитим темама и за родитеље и за децу: важност здравствено-хигијенских навика, образовања, међуљудских односа.

Ромкиње/Роми су на првом месту истакли неопходност једнаких права за све, а то наводе и испитанице/испитаници из неромске популације, указујући на то да ипак постоји дискриминација према ромској популацији.

- Генерално једини предлог је да буде једнакост. Друштво би требало да им да шансу као и свим осталим људима.
- Држава треба да обезбеди једнака права за све грађане како би кроз позитивну селекцију свако пронашао своје место у овом друштву.
- Промени политику и друштво. Свима да права буду иста без обзира које су националности.

Родитељи неромске деце сматрају да је важно обезбедити редовност похађања наставе када су у питању ромска деца. Често изостајање са часова је проблем који су потврдила бројна истраживања, па тако ни на територији општине Уб није ништа боља ситуација. Прегледом педагошке документације утврдила сам да је знатно већи број изостанака међу ромском него неромском децом. Из одговора појединих родитеља неромске деце јасно се види љутња и огорченост због тога.

- Применио бих исте казне за родитеље ромске деце која не долазе редовно у школу као и за родитеље неромске деце. Ако деца неромске популације могу да иду редовно у школу, нема разлога да ромска популација не долази редовно у школу. Одржавао бих састанке са родитељима деце ромске популације и упозорио бих их на обавезе њихове деце.
- Сада тренутно имају доста услова да школују своју децу јер имају доста повластица за школовање деце. Имају бесплатне уџбенике, примају социјалну помоћ и дечији додатак, а мало ко од њих ствара деци радну навик у за обавезан одлазак у школу. А наша деца имају већи проблем што су некултурни и невоспитани па у свему ометају нашу децу и наша деца не смеју да се жале на њих... Сматрам да је најбитније да се сви решимо предрасуда које су присутне и на једној и на другој страни Потом радити на повећању просвећености ромске популације јер сматрам да је њихов став, углавном негативан о школи и школовању. Не могу се активно укључити нигде ако се само ослањају на социјалну помоћ. Из личног искуства знам да те неке врсте помоћи натерају децу да дођу у школу а чим то изгуби на значају заборави се на похађање наставе.

Следећи предлог се тиче могућности запошљавања, што су и анкетирани/анкетирани из ромске популације у великом броју навеле/навели као меру која би имала утицаја на боље услове за живот и школовање њихове деце.

- Да им друштво обезбеди нормалне услове за живот и рад.
- Изградња и реконструкција кућа, додела социјалних станова чиме би се решили проблеми становања. Обезбедити чешће систематске прегледе, побољшати здравствену заштиту, решити проблем запошљавања чиме би се побољшала материјална ситуација, а самим тим и деци омогућило школовање.

Има и оних неромских испитаница/испитаника које/који сматрају да је за ромску популацију сасвим довољно учињено и да је на њима да се одговорније понашају.

Најчешћа замерка је да имају сва права, да им је пружена помоћ и бројне олакшице али да немају никакву одговорност те да чак и злоупотребљавају то што им је дато.

- Мислим да они сами треба да се промене, да више воде рачуна о школовању, здравству...
- Роми примају дечији додаток, социјалну помоћ у висини моје плате, то је око 40.000 динара. Ја се за тај износ добро нарадим!
- Не знам јер и оно што им се свакодневно нуди они довољно не користе!
- Ми смо сиромашно друштво са богатим појединцима. Када друштво буде богатије биће бољих услова и за Роме и њихов подмладак. У процесу богаћења нашег друштва треба да учествује и ромска популација а не да очекује од друштва да јој обезбеди бољи живот. Ово се не односи, наравно, само на Роме већ и на све грађане ове државе.
- Да поред датих права имају и обавезе (школовања, бриге о породици, радне обавезе...)
- Ромска деца, колико могу да приметим имају fine услове за живот. Примају стално неку помоћ, деца дечији додаток док неромска деца немају права на то (тј. не испуњавају све услове). Уосталом, нека раде нешто па ће и имати боље услове за живот!!!
- Већа контрола односа унутар породице као и финансијских средстава које добијају као корисници различитих социјалних помоћи, а често је то неоправдано, па се тако деци преноси порука да им образовање и рад нису потребни за живот.
- Не сматрам да било шта треба мењати да би ромска деца била задовољнија ако им већ ништа није ускраћено.

Најзад, поједини анкетирани родитељи из неромске популације су дали предлоге који показују разумевање положаја ромске популације, проблема са којима се суочавају и спремност да помогну да се они реше.

- Више едукативних радионица, предавања, допунских часова за ромску децу. Више помоћи у виду хигијенских препарата, одеће, обуће (под условом да је не износе у сврху продаје). Округле столове, дебате са неромском популацијом. У школи организовати представе, приредбе и такмичења у којима би учествовали само Роми или Роми са неромском децом, што би водило популаризацији њихове културе, обичаја, музике, поезије. Извести приредбе, културна дешавања поводом Светског дана Рома.
- Указати на Роме који су нешто постигли (Наташа Тасић Кнежевић – оперска певачица и професор).
- Потребно је да родитељи ромске деце дозволе својој деци дружење са неромском популацијом. Неромска деца треба да покажу више разумевања за Роме.
- Морају се и једни и други трудити да се међусобно упознају и прихвате различитости. Ми у комшилуку имамо две девојчице ромске националне мањине које се играју са мојом децом.

Издвојено одељење за децу са сметњама у развоју у склопу је Основне школе „Милан Муњас“ на Убу од школске 2017/2018. године. Колико год да је ситуација у којој живи већина ромских породица тешка, ништа се не може упоредити са проблемима људи чија се деца налазе у овом одељењу. Реч је о два дечака од којих је један четврти а други осми разред и једној девојчици која је трећи разред. На питања су одговарале две мајке (обе рођене 1976. године) и један отац (рођен 1983. године). Ниједна породица не живи на Убу, где се налази издвојено одељење за децу са сметњама у развоју, већ су у околним селима (Палјуви, Совљак, Памбуковица). Пошто не постоји организован превоз то значи да се родитељи сами сналазе.

Њихови предлози за боље услове живота и образовања ромске популације су следећи:

- Да неко долази по дете. Морам да чекам у парку зими, немам за кафу. Не могу да уђем код председника да му кажем да дете иде у специјалну школу и да не могу да га доводим. Дете не види.
- Стан близу школе. Најважнији је стан.
- Да неко учи са дететом.
- Више новца. Деца која имају сметње треба да имају све услове да могу да живе кад родитељи умру.
- Да будемо равноправни без обзира на националност, али већином није тако.
- Више новца за социјалну помоћ. Сматрам да је решавање проблема превоза најмање што се може учинити а много би значило родитељима деце са сметњама у развоју, као и самој деци.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

Главну препреку у образовању ромске деце представљају лоши материјални и стамбени услови живота. Ситуација у којој живи већина ромских породица на територији општине Уб је изузетно неповољна и то се одражава на школовање деце. Због тога је потребно најпре кренути од решавања овог проблема. Велики број чланова породице и борба да се обезбеди основно за егзистенцију неки су од разлога због којих родитељи ромске деце недовољно сарађују са наставним кадром и стручним органима школе

Роми/Ромкиње сматрају да држава треба да обезбеди једнака права за све и да се омогући родитељима ромске деце да буду запослени како би могли да школују своју децу. Родитељи неромске деце сматрају да би образовање за ромску децу требало да буде потпуно бесплатно и да ромску популацију треба укључити у друштвено користан рад, а ромска треба да похађају наставу

редовно као што раде и неромска деца како би могли да се образују и да себи тако изграде боље услове за живот.

Родитељи морају бити укључени у школска дешавања и напредовање детета, а наставни кадар треба да се потруди да се у школском окружењу сви осећају равноправно. Образовање не треба за ромску популацију да представља обавезу на коју су приморани већ да у њему виде начин за афирмацију и постизање бољег друштвеног статуса.

Значајно би било подстицати на запошљавање и пружити помоћ у налажењу посла. Спознаја да образовање представља пут до посла и бољих услова живота, свакако пружа бољи мотив да се у томе истраје и има велики утицај на одгој деце и подршку њиховом образовању будући да су образовани родитељи спремнији на сарадњу и имају позитивнији однос према школи

Као што су учесници/учеснице у овом истраживању навели/навеле, социјална помоћ, бесплатна храна, бесплатни уџбеници не решавају проблем чак се у неким случајевима то злоупотребљава. Ситуација се неће променити док се не промени свест људи о томе да имају одговорност за своју децу.

Да би реалност у погледу образовања ромске популације била задовољавајућа неопходна је међусобна сарадња свих актера/актерки у том процесу, размена знања и искустава, подједнаке могућности за ромску популацију на свим нивоима образовања, елиминисање свих облика дискриминације и расизма у школама.

ЛИТЕРАТУРА

Недељковић, М. (2010). Друштво у променама и образовање. Едука.

Тмушић, В., Главина, Д., Скареп, А., & Петровић, К. (2008). Приручник за пружање подршке развоју антидискриминативне културе у образовно-васпитним установама. Центар за права мањина.

Boost, D. (2018). We trust them, because they are receptive: Intercultural Mediation to Overcome Barriers between Roma and Mainstream Education. У *Migration and Integration in Flanders: Multidisciplinary Perspectives* (стр. 197–217). Leuven University Press.

Јакшић, В. (2015). Romi u Srbiji: Između nakovnja siromaštva i čekića diskriminacije (Prvo izdanje). Mostart.

Macura-Milovanović, S. (2013). Pre-Primary Education of Roma Children in Serbia: Barriers and Possibilities. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(2), 9–28. <https://doi.org/10.26529/cepsj.237>

Vidojević, J., & Perišić, N. (2015). The Power of Discourse: Reflections on the Obstacles to Social Inclusion of Roma in Serbia. *Social Inclusion*, 3(5), 137–147. <https://doi.org/10.17645/si.v3i5.235>

PROPOSALS FOR IMPROVING THE SITUATION IN THE EDUCATION OF ROMA CHILDREN BASED ON THE OPINION OF ROMA AND NON-ROMA PARENTS

Nevena D. Simić¹

Abstract. The article deals with education as one of the key factors for better social integration and improvement of living conditions of the Roma population. The research is focused on the attitudes of parents of Roma and non-Roma children in order to find concrete solutions to overcome the problem of education of Roma children in the municipality of Ub. The research included 55 parents of non-Roma children, 50 parents of Roma children and three parents of Roma children with disabilities. The results show that Roma children need support in terms of education from an early age, that it is important to raise the awareness of Roma parents and children about the need for education, that parents must be involved in school events and the child's progress. Greater engagement of teaching staff is needed in order for everyone in the school environment to feel equal, to enable education that would qualify them for working with Roma children, and to adapt teaching materials to the needs of children. Children from the majority community need basic knowledge of Roma culture to help Roma peers integrate more easily.

Keywords: education, primary school, parents, Roma children, Ub

Примљен: 16.01.2021.

Прихваћен: 28.03.2022.

---

¹ nevenasimic318@gmail.com, Primary School "Milan Munjas", Ub